

Høyringsnotat

Forslag til endringar i vallova, valforskrifta og forskrift om valg til Sametinget – ombodsplikt, assistanse ved stemmegiving, digital utsending av valkort mv.

Innhald

1. Innleiing	4
2. Ombodspålikt ved stortingsval	5
3. Rett til assistanse ved stemmegiving.....	5
3.1 Gjeldande rett.....	5
3.2 Bakgrunnen for forslaget	6
3.3 Vurderinga til vallovutvalet.....	6
3.4 Vurderingar og forslag frå departementet	7
4. Oversending av materiell frå kommunen til fylkeskommunen	8
4.1 Gjeldande rett.....	8
4.2 Vurderingar og forslag frå departementet	8
5. Sending av førehandsstemmer	9
5.1 Gjeldande rett.....	9
5.2 Bakgrunnen for forslaget	9
5.2.1 Sending av førehandsstemmer ved kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019.....	9
5.2.2 Sending av førehandsstemmer ved stortings- og sametingsvalet i 2021.....	10
5.3 Forslaget frå vallovutvalet	10
5.4 Vurderingar og forslag frå departementet	10
6. Digital utsending av valkort	11
6.1 Gjeldande rett.....	11
6.2 Forsøk med elektronisk utsending av valkort i utvalde kommunar ved kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019	11
6.3 Vurderinga til vallovutvalet.....	12
6.4 Vurderingar og forslag frå departementet	12
7. Krav om stempel ved mottak av stemmer som er gitt utanriks	13
7.1 Gjeldande rett.....	13
7.2 Bakgrunnen for forslaget	13
7.3 Vurderingar og forslag frå departementet	13
8. Utforminga av stemmesetelen	14
8.1 Bakgrunnen for forslaget	14
8.2 Erstatte grå kantlinjer med oransje	14
8.3 Felt for partinamn på samisk	14
9. Endringar i forskrift om valg til Sametinget.....	15
9.1 Sending av førehandsstemmer	15
9.1.1 Gjeldande rett.....	15
9.1.2 Vurderinga til departementet.....	15

9.2 Refusjon av kostnader for oppteljing.....	15
9.2.1 Gjeldande rett.....	15
9.2.2 Vurderinga til vallovutvalet	15
9.2.3 Vurderinga til departementet.....	15
9.3 Rett til assistanse ved stemmegiving.....	16
9.3.1 Gjeldande rett.....	16
9.3.2 Vurderinga til departementet.....	16
10. Kommunestyre- og fylkestingsvalet 2019.....	16
10.1 Evaluering av valgjenomføringa	16
10.1.1 Innleiing	16
10.1.2 Stor tilfredsheit med tenestene til Valdirektoratet.....	16
10.1.3 Funn frå valgjenomføringsundersøkinga.....	17
10.1.4 Oppfølging av evalueringane.....	17
10.2 Tiltaksplan for å auke motstandsdyktigheita mot utanlandsk påverknad	17
11. Økonomiske og administrative konsekvensar	18
12. Forslag til lov- og forskriftsendringar.....	20
Forslag til endringar i vallova	20
Forslag til endringar i valforskrifta.....	21
Forslag til endringar i forskrift om valg til Sametinget	24

1. Innleiing

Kommunal- og moderniseringsdepartementet fremmar i dette høyringsnotatet forslag til enkelte endringar i vallova, valforskrifta og forskrift om valg til Sametinget.

Departementet foreslår desse endringane i vallova:

- Ombodsplikten ved stortingsval blir endra slik at det er tilstrekkeleg for fritak at personen gir ei skriftleg erklæring om at vedkommande ikkje ønsker å stå på ei valliste.
- Ein veljar med psykisk eller fysisk funksjonsnedsetting som treng hjelp til å stemme, kan sjølv peike ut ein hjelpar. Kravet om at ein valfunksjonær også skal vere med inn i valavlukket, blir oppheva.
- Kravet om at valstyret i kommunen ved stortingsval og fylkestingsval skal sende alle valkorta frå førehandsstemmegivinga til fylkesvalstyret, blir oppheva.

Departementet foreslår desse endringane i valforskrifta:

- Førehandsstemmer som er mottatt den siste veka før valdagen, skal sendast på ein raskare måte enn med vanleg innanlands brevpost.
- Valkort skal sendast ut digitalt til alle med stemmerett som er busette innanriks.
- Alle stemmesetlane med stemmer som er gitt utanriks, skal påførast stempel, uavhengig av teljemetoden i kommunen.
- Stemmesetelen for stortingsval får enkelte tekniske endringar.

Departementet foreslår desse endringane i forskrift om valg til Sametinget:

- Førehandsstemmer som er mottatt den siste veka før valdagen, skal sendast på ein raskare måte enn med vanleg innanlands brevpost.
- Refusjonsbeløpet til oppteljingsvalstyra blir auka frå 28 kroner til 36 kroner per manntalsført i kretsen.
- Ein veljar med psykisk eller fysisk funksjonsnedsetting som treng hjelp til å stemme, kan sjølv peike ut ein hjelpar. Kravet om at ein valfunksjonær også skal vere med inn i valavlukket, blir oppheva.

Departementet vil vurdere behov for ytterlegare endringar i forskrift om val til Sametinget fram mot sametingsvalet.

I notatet blir evalueringa av gjennomføringa av kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019 omtalt.

Departementet omtaler også kort arbeidet regjeringa har gjort for å sørge for sikkerheita i valg gjennomføringa. Høyringsnotatet vil bli publisert på nordsamisk på regjeringen.no.

Departementet viser til at regjeringa sette ned eit lovutval i juni 2017 som skulle utarbeide forslag til ei ny vallov og vurdere endringar i valordninga.¹ Utvalet skulle sjå på alle sider av valg gjennomføringa. Utvalet leverte utgreiinga si, NOU 2020: 6 *Frie og hemmelige valg - Ny valglov*, 27. mai 2020.

Utgreiinga blir send på ei brei høyring ut året. På bakgrunn av forslag og innspel frå utvalet i høyringa vil departementet fremme forslag om ei ny vallov til Stortinget. Den nye vallova vil gjelde frå stortingsvalet i 2025. Departementet ser likevel eit behov for å foreslå enkelte endringar som kan tre i kraft før vala i 2021 og 2023.

¹ <https://www.valglovutvalget.no/>

2. Ombodspålikt ved stortingsval

Sentrale element ved stortingsvalordninga er regulerte i Grunnlova. Ombodspålihta ved stortingsval følger av Grunnlova § 63. Stortinget vedtok einstemmig den 7. januar 2020 å endre Grunnlova § 63 første ledd (fritak frå ombodspålihta), jf. Dok. 12:30 (2015–2016) og Innst. 129 S (2019–2020).

Det blei her vedtatt ei ny føresegn i Grunnlova § 63 første ledd bokstav c, der det blir slått fast at det er tilstrekkeleg for fritak at personen gir ei skriftleg erklæring om at vedkommande ikkje ønsker å stå på ei valliste. Føresegna opnar berre for å få fritak frå ei bestemt valliste vedkommande er ført opp på, og gir ikkje generelt fritak frå pålihta til å stå på ei liste. Bokstav d i føresegna om at ein kan få fritak frå ombodspålihta dersom ein er medlem av eit politisk parti og er vald på ei valliste frå eit anna parti, blei samtidig oppheva. Endringa inneber at vallova § 3-2 første ledd bokstav c må endrast for å bringast i samsvar med Grunnlova. Departementet viser til at denne endringa bør vedtakast før fylkesvalstyra startar prosessen med behandling av listeforslag for stortingsvalet i 2021.

Bokstav a og b i føresegna blei ikkje endra. Fritaksgrunnane etter bokstav a og b er at vedkommande er vald utanfor det valdistriktet vedkommande har stemmerett i, og at vedkommande har møtt som representant på alle storting etter det førre valet. Desse fritaksgrunnane går fram av vallova § 3-2 første ledd, og det er ikkje behov for å endre dei.

Ein generell fritaksregel for kommunestyre- og fylkestingsval blei vedtatt i 2011 og brukt første gong ved valet i 2015, jf. vallova § 3-4 første ledd. Ved kommunestyre- og fylkestingsval er det tilstrekkeleg for fritak at ein person gir ei skriftleg erklæring om at vedkommande ikkje ønsker å stille til val på den aktuelle vallista.

3. Rett til assistanse ved stemmegiving

3.1 Gjeldande rett

FN sin konvensjon 13. desember om rettane til menneske med nedsett funksjonsevne (CRPD) blei ratifisert av Noreg i 2013. Noreg er etter artikkel 29 bokstav a forpliktet til «å sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne kan delta fullt ut og på en effektiv måte i det politiske og offentlige liv på lik linje med andre [...], herunder ved at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rett og mulighet til å avgi stemme [...]». For å oppnå slik deltaking nemner artikkelen enkelte tiltak:

- «i) å sikre at framgangsmåter, lokaler, utstyr og materiell som benyttes i forbindelse med valg, er hensiktsmessige, tilgjengelige og lette å forstå og bruke,
- ii) å verne om den rett mennesker med nedsatt funksjonsevne har til hemmelig stemmegiving uten trusler ved valg og folkeavstemning [...] og legge til rette for bruk av ny teknologi og tekniske hjelpemidler når det er hensiktsmessig,
- iii) å garantere at mennesker med nedsatt funksjonsevne fritt får gi uttrykk for sin vilje som velgere, og for dette formål, når det er nødvendig og de ber om det, tillate at en person de selv velger, hjelper dem med å stemme.»

Etter vallova §§ 8-4 åttande ledd og 9-5 femte ledd kan veljarar som har behov for det, be stemmemottakaren eller stemmestyret om nødvendig hjelp ved stemmegivinga. Dette omfattar for eksempel veljarar som har behov for bistand på grunn av manglande norskkunnskapar.

Veljarar med alvorleg psykisk eller fysisk funksjonsnedsetting kan i tillegg sjølv peike ut ein *ekstra* hjelper blant dei personane som er til stades i vallokalet. Ein person som assisterer ein veljar ved stemmegivinga og får kjennskap til korleis vedkommande har stemt, har teieplikt om dette, jf.

vallova § 15-4 andre ledd. Hjelparen skal gjerast merksam på denne teieplikta. Retten til assistert stemmegiving bryt med hovudregelen for stemmegiving om at valhandlinga skal skje i einerom og usett, jf. vallova §§ 8-4 første ledd og 9-5 tredje ledd. Det følger av føreseigna at veljaren sjølv må ta initiativ til å få hjelp.

Kravet om at det alltid skal vere ein valfunksjonær med inn i stemmeavlukket i tillegg til ein hjelpar som veljaren har valt sjølv, blei innført ved ei endring i vallova i 2005. Bakgrunnen for endringa var at det i ein del tilfelle hadde vist seg vanskeleg for stemmestyret eller stemmemottakaren å vurdere om veljaren faktisk ønskte assistanse av ein hjelpar. I Ot.prp. nr. 44 (2004–2005) er det vist til situasjonar der ein meir språkkunnig familiemedlem insisterer på å vere med inn i avlukket, utan at det er mogleg for stemmestyret å kontrollere om veljaren verkeleg ønsker dette. Det blei vidare vist til at slike situasjonar vil opne for at veljaren kan bli utsett for utilbørleg påverknad frå hjelparen. Forholdet til dei sentrale prinsippa i vallova gjorde at departementet ønskte å ta føreseigna opp til ei ny vurdering. Det blei vist til at føreseigna kunne komme i konflikt med prinsippet om fritt og hemmeleg val, som følger av formålsføreseigna, men også prinsippet om "ein veljar – éi stemme". Departementet kom til at bestemte grupper av veljarar burde kunne peike ut ein eigen veljar til å assistere dei med å stemme. Det gjeld for eksempel blinde og svaksynte veljarar. Grunngivinga var at desse veljarane ikkje vil kunne kontrollere vala dei gjer, og derfor er avhengige av å få hjelp av ein person dei har absolutt tillit til. At denne hjelparen skulle komme i tillegg til ein hjelpar frå dei valansvarlege, blei i Ot.prp. nr. 44 (2004–2005) s. 38 grunngitt slik:

Når det gjeld veljarar som skal kunne peike ut sine egne hjelparar, må ein vurdere om denne hjelparen skal komme i tillegg til eller i staden for ein hjelpar frå dei valansvarlege. Slik departementet ser det, bør det alltid vere ein hjelpar frå dei valansvarlege til stades ved assistert røystegiving. Dette er den einaste måten ein kan sikre at veljarane ikkje blir utsette for utilbørleg påverknad frå den utpeikte hjelparen.

3.2 Bakgrunnen for forslaget

I 2017 behandla Riksstyret fleire klagar frå blinde og svaksynte som blei nekta å ha med seg ein ekstra hjelpar inn i avlukket. Departementet har ikkje mottatt klagar på slike forhold ved kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019.

Norges Blindeforbund har likevel i brev til og i møte med departementet vist til at fleire medlemmer har rapportert om at dei blei nekta å ha med seg ein eigen hjelpar inn i avlukket også ved valet i 2019. Praktiseringa av dagens regelverk har ført til at fleire av medlemmene i forbundet er i tvil om dei har stemt på ei anna valliste enn den dei ønskte å stemme på. Fleire har også gitt uttrykk for at dei vurderer å avstå frå å stemme ved neste val.

Forbundet har gitt uttrykk for at veljarar som har rett til assistanse frå ein ekstra hjelpar ved stemmegivinga, bør ha rett til å bli assisterte av denne hjelparen utan at det er ein representant frå dei valansvarlege til stades. Forbundet viser til prinsippet om hemmeleg val og at medlemmene ikkje ønsker at ein valfunksjonær skal få vite kva dei stemmer, sjølv om valfunksjonæren har teieplikt. Dette gjer seg særleg gjeldande i mindre kommunar, der veljarane kan ha kjennskap til valfunksjonæren som hjelper dei med å stemme.

3.3 Vurderinga til vallovutvalet

Utvalet har vurdert tre spørsmål i samband med retten til assistanse. For det første har utvalet vurdert om det er behov for å endre reglane om kven som skal ha rett til assistanse. For det andre har utvalet vurdert kven som skal avgjere om ein veljar har rett til assistanse. For det tredje har

utvalet vurdert om retten til assistanse bør innehalde større valfridom for veljarane. Utvalet har komme til at det er behov for å forenkle og presisere reglane, og foreslår at reglane blir forenkla slik at alle med fysisk eller psykisk funksjonsnedsetting som på grunn av funksjonsnedsettinga ikkje kan stemme aleine, får rett til assistanse frå ein hjelpar dei har valt sjølve. Kravet om at funksjonsnedsettinga må vere alvorleg, blir ikkje foreslått vidareført.

Utvalet viser til at Norges Blindeforbund har tatt opp at retten til assistanse bør innehalde større valfridom for veljarane, og at veljarane bør kunne assisterast av ein sjølvvald hjelpar aleine. Utvalet viser vidare til at bakgrunnen for spørsmålet om ein representant frå valmyndigheita må vere med inn i stemmeavlukket i tillegg til ein sjølvvald hjelpar, er ei avveging mellom omsynet til valfridom og verdigheit for veljaren på den eine sida og omsynet til å motverke utilbørleg påverknad av veljaren på den andre. Omsynet til å sikre ei verdig stemmegiving for alle må, slik utvalet vurderer det, vege tungt. Retten til assistanse må innordnast på ein måte som er i tråd med det gruppa som skal motta assistanse, ønsker. Fridom til å velje kven ein skal få assistanse frå, kan vere avgjerande for om veljaren fritt stemmer slik vedkommande ønsker. Kravet om at det i tillegg må vere med ein person frå valmyndigheitene inn i stemmeavlukket, blir derfor ikkje foreslått vidareført.

Utvalet foreslår at den generelle føresegna om rett til assistanse i vallova §§ 8-4 åttande ledd første punktum og 9-5 femte ledd første punktum ikkje blir vidareført. Utvalet viser til at den generelle retten til bistand frå ein valfunksjonær inne i valavlukket undergrev utgangspunktet om at valet skal skje i einerom og usett, meir enn nødvendig. Alle veljarar vil ha krav på rettleiing frå ein valmedarbeidar. Valmedarbeidaren kan gi slik rettleiing ved å vise veljaren framgangsmåten for stemmegivinga og deretter forlate valavlukket, slik at veljaren kan gjere valet i einerom. Utvalet framhevar at det er viktig at veljarar med avgrensa norskkunnskapar får slik rettleiing.

Utvalet har vurdert kven som skal avgjere om veljaren har krav på assistanse. Ved førehandsstemmegivinga meiner utvalet at spørsmålet skal avgjerast av stemmemottakaren. På valdagen meiner utvalet at avgjerda prinsipielt sett bør takast av stemmestyret. Utvalet meiner likevel at ei slik ordning vil vere for byråkratisk. Ein valfunksjonær eller stemmestyremedlem bør kunne innvilge slik hjelp i tilfelle der det ikkje er tvil om at vilkåra for å motta assistanse er til stades. Stemmestyret skal avgjere spørsmålet i tilfelle der ein valfunksjonær eller stemmestyremedlem meiner at vilkåra for rett til assistanse ikkje er oppfylte. Ein eventuell tvil om vilkåra er oppfylte, bør, slik utvalet oppfattar det, komme veljaren til gode.

3.4 Vurderingar og forslag frå departementet

Reglane om rett til assistanse ved stemmegivinga har ved fleire anledningar blitt praktiserte feil. Departementet er dermed einig med utvalet i at det er behov for å forenkle desse reglane. Veljarar som ikkje har ei funksjonsnedsetting som inneber at dei ikkje kan stemme aleine, bør, slik utvalet foreslår, få rettleiing utan at ein stemmemottakar eller valfunksjonær er til stades i stemmeavlukket medan veljaren gjer sine val.

Når det gjeld spørsmålet om veljaren skal assisterast av ein sjølvvald hjelpar aleine, eller om ein representant frå valmyndigheitene også skal vere til stades, er det ei avveging mellom omsynet til at veljarar ikkje skal utsettast for utilbørleg påverknad, og omsynet til valfridommen til veljargruppa. At veljarar ikkje skal utsettast for utilbørleg påverknad, er eit grunnleggande prinsipp som går fram av formålet til vallova om å legge til rette for frie val, jf. § 1. Det er viktig å legge til rette for at utilbørleg påverknad ikkje skal skje, av omsyn til at val skal vere frie og hemmelege, og prinsippet om éin veljar – éi stemme. Departementet har i vurderinga lagt stor vekt på korleis gruppa som har behov for assistanse, opplever føresegna slik ho er formulert i dag. Departementet er einig med utvalet i at høvet til å velje kven ein skal få assistanse frå, i større grad kan bidra til at veljaren kan stemme fritt.

At det er veljaren sjølv som skal gi uttrykk for at vedkommande har behov for assistanse, og peike ut eigen hjelpar, skal bidra til å motverke at utilbørleg påverknad skjer. Valfunksjonærar og stemmemottakarar har også eit ansvar for å sjå til at veljaren ikkje blir utsett for utilbørleg påverknad, sjølv om det ikkje lenger skal vere med ein representant frå valmyndigheitene inn i sjølvstemmeavlukket.

Departementet foreslår derfor ei endring i vallova som inneber at ein veljar som på grunn av psykisk eller fysisk funksjonsnedsetting ikkje kan stemme aleine, sjølv kan peike ut ein hjelpar som skal assistere vedkommande utan at ein valfunksjonær er til stades i valavlukket. Veljarar kan motta assistanse frå ein valfunksjonær dersom vedkommande ønsker det.

Departementet meiner forslaget er i tråd med FN sin konvensjon om rettane til menneske med nedsett funksjonsevne artikkel 29 bokstav a.

Departementet er også einig med utvalet i at det er behov for å presisere kven som skal avgjere kven som skal ha krav på assistanse, og foreslår ei ny føresegn om at stemmestyret skal avgjere spørsmålet i tilfelle der ein valfunksjonær eller stemmestyremedlem meiner at vilkåra for rett til assistanse ikkje er oppfylte. Ved førehandsstemmegivinga er det stemmemottakaren som må avgjere om vilkåra for rett til assistanse er til stades. Ein eventuell tvil om vilkåra er oppfylte, skal komme veljaren til gode.

Ei ny vallov som blir vedtatt på bakgrunn av utgreiinga til vallovutvalet, vil som nemnt ikkje bli tatt i bruk før ved stortingsvalet i 2025. Departementet meiner likevel at denne endringa i retten til assistanse bør gjelde allereie ved stortingsvalet i 2021.

4. Oversending av materiell frå kommunen til fylkeskommunen

4.1 Gjeldande rett

Fylkesvalstyret skal ved stortingsval og fylkestingsval kontrollere gjennomføringa av valet i kommunane med grunnlag i materiell som kommunane oversender. Kva for materiell som skal oversendast, er fastsett i vallova § 10-8 første ledd. Blant materiellet som skal oversendast, er alle valkorta frå førehandsstemmegivinga, jf. føresegna bokstav c.

4.2 Vurderingar og forslag frå departementet

Departementet har gjennom undersøkingar i kommunar og fylkeskommunar og informasjon frå Valdirektoratet kjennskap til at fylkesvalstyret ikkje ser behov for å få dette materiellet oversendt, fordi dei ikkje bruker det til noka form for kontroll. Departementet kan heller ikkje sjå at valkorta har nokon funksjon i kontrollen som fylkesvalstyret skal gjennomføre. Departementet meiner det er lite formålsstenleg at kommunar oversender valkort dersom dei ikkje har nokon funksjon i kontrolloppgåva til fylkesvalstyra.

Departementet foreslår seinare i dette høyringsnotatet at valkort skal sendast elektronisk til veljarane. Talet på veljarar som får valkort på papir, vil vere lågt ved framtidige val, samtidig som det vil vere mange valkort i bruk som ikkje lar seg oversende til fylkesvalstyret.

Departementet foreslår derfor å oppheve vallova § 10-8 første ledd bokstav c.

5. Sending av førehandsstemmer

5.1 Gjeldande rett

Førehandsstemmegivinga kan gå føre seg til og med siste fredagen før valdagen innanriks, jf. vallova § 8-1 andre ledd. Det er ikkje fastsett noko klokkeslett for når stemmegivinga må avsluttast denne dagen. Fristen for når førehandsstemmer må ha komme inn til valstyret for å bli godkjende og talde med i valoppgjeret, blei flytta frå kl. 21 på valdagen til kl. 17 dagen etter valdagen ved ei lovendring i 2016, jf. vallova § 10-1 første ledd bokstav g. Bakgrunnen for dette var vedtakinga av ei ny postlov, som medførte at Posten ikkje lenger har leveringsplikt på laurdagar.

Valforskrifta § 27 åttande og niande ledd har reglar for korleis førehandsstemmer skal sendast. Førehandsstemmer som er mottatt torsdagen og fredagen før valdagen, skal sendast på ein måte som sikrar at stemmene kjem inn til valstyret innan kl. 17 dagen etter valdagen. Dei to siste vekene av førehandsstemmeperioden skal førehandsstemmene sendast vidare til heimkommunen til veljaren kvar dag, med unntak av torsdagen og fredagen før valdagen. Ved framsendinga av omslagskonvoluttane skal det brukast forsendingskonvoluttar.

5.2 Bakgrunnen for forslaget

5.2.1 Sending av førehandsstemmer ved kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019

Den 1. januar 2018 blei A- og B-post slått saman til éin felles brevstraum, jf. Meld. St. 31 (2015–2016) *Postsektoren i endring*. Ifølgje ny mellombels konsesjon til Posten Noreg AS skal minst 85 prosent av innanlandsk brevpost vere framme innan to dagar etter innlevering. Tidlegare var kravet til framsendingstid at 85 prosent av innanlandsk prioritert brevpost skulle vere framme innan dagen etter innlevering. Ettersom det no berre er éin brevstraum, oppheva departementet den 15. februar 2019 føresegna i valforskrifta § 27 niande ledd, som stilte krav om at førehandsstemmene skulle sendast som A-post eller på raskare måte.

Omlegginga til éin brevstraum ville medføre at svært mange førehandsstemmer som var gitt siste fredag før valdagen, ikkje kom fram innan fristen dersom dei blei sende med vanleg innanlands brevpost, på grunn av kravet til framsendingstid. Førehandsstemmer som blir mottatt etter innleveringsfristen fredag, vil først bli innleverte på måndag og vil med to dagars framsendingstid ikkje vere framme hos valstyret innan fristen tysdag kl. 17. Desse førehandsstemmene må derfor sendast på ein raskare måte enn med vanleg innanlandsk brevpost.

Departementet fastsette på bakgrunn av omlegginga endringar i valforskrifta § 27, slik at førehandsstemmer ikkje skal sendast som brevpost torsdagen, fredagen eller laurdagen før valdagen.

På bakgrunn av forskriftsendringa gjekk Valdirektoratet til anskaffing av ein forsendingsavtale som alle kommunar kunne nytte seg av. Posten Noreg AS leverte det einaste tilbodet, og direktoratet inngjekk avtale med leverandøren. Avtalen innebar at alle kommunar kunne få henta førehandsstemmer fredag og laurdag før valdagen som blei sende med bedriftspakke over natta eller ekspresspost. Desse pakkene har to dagars framsendingstid, noko som skulle sikre at stemmene kom fram til valstyret i heimkommunen til veljaren innan kl. 17 dagen etter valdagen. Kommunane var ikkje forplikta etter valforskrifta til å nytte seg av forsendingsavtalen.

Valdirektoratet opplyser om at med unntak av tre stemmer kom alle førehandsstemmene som blei sende med denne avtalen i 2019, fram i tide. I valgjennomføringsundersøkinga for 2019, gjennomført av Oslo Economics, som blir presentert i kapittel 10, oppgav 94 prosent av kommunane som svarte på undersøkinga, at dei var svært fornøgde eller fornøgde med ordninga. Ifølgje

Valdirektoratet viser evalueringa deira av avtalen at dialogen kommunane hadde med dei lokale representantane for Posten, var god.

I undersøkinga oppgav enkelte kommunar at det framleis var førehandsstemmer som kom for seint fram ved valet i 2019. Dette gjaldt hovudsakleg utanriksstemmer, som ikkje var omfatta av forsendingsavtalen. Kommunane påpeikte i tillegg at den ordinære postgangen er langsam, og at enkelte førehandsstemmer brukte meir enn ei veke frå poststempling til mottak. Enkelte kommunar mottok også førehandsstemmer som burde vore sende gjennom avtalen med Posten, men som blei sende med ordinær postgang og derfor kom for seint fram.

5.2.2 Sending av førehandsstemmer ved stortings- og sametingsvalet i 2021

Stortinget vedtok i 2019 endringar i kravet til tal på omdelingsdagar frå fem dagar i veka til annankvar dag i ein to vekers syklus, det vil seie tre dagar den eine veka og to dagar den andre, jf. Prop. 102 L (2018–2019). Endringane får verknad frå juli 2020. Samferdselsdepartementet skreiv i proposisjonen at endringa i talet på omdelingsdagar i liten grad kjem til å påverke framsending av førehandsstemmer. Departementet understreka at det framleis vil vere dagleg innsamling av postsendingar frå Post i Butikk og terminalar og dagleg bokslegging av sendingar i postboksanlegga. Endringane som trer i kraft frå juli 2020, påverkar berre førehandsstemmer som anten blir sende som frimerkefrankerte brev som blir lagde i ei raud postkasse i ei distribusjonsrute, eller som blir utleverte andre stader enn i eit postboksanlegg. Samferdselsdepartementet understrekar at det vil vere viktig for kommunane å sikre at innlevering skjer på ein måte som sikrar dagleg innsamling. Departementet påpeiker også at det vil vere fordelaktig om adressa til valstyra er knytt til ei postboksadresse, slik at dagleg utlevering blir sikra. Dersom dette er umogleg å gjennomføre, viser Samferdselsdepartementet til at eit alternativ vil vere å sikre innsamling og utlevering ved statleg kjøp av ekspresstenester, slik Valdirektoratet gjorde ved valet i 2019.

5.3 Forslaget frå vallovutvalet

Utvalet meiner samla sett at ein eigen distribusjonsavtale vil vere det mest formålstenlege tiltaket for å unngå at førehandsstemmer kjem for seint fram. Utvalet viser til erfaringane frå kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019, og meiner at det bør gjerast tilsvarande avtalar ved kommande val.

5.4 Vurderingar og forslag frå departementet

På bakgrunn av erfaringane frå valet i 2019 og endringane i postlova før stortings- og sametingsvalet i 2021 anbefaler Valdirektoratet å utvide talet på dagar med ekspres-sending frå torsdag og fredag før valdagen til heile den siste veka i førehandsstemmeperioden. Det inneber at ingen førehandsstemmer skal sendast med ordinær brevpost måndag til fredag den siste veka før valdagen. Valdirektoratet anbefaler at dersom perioden blir utvida, bør opphenting av førehandsstemmer skje meir enn éin gong, for å sikre jamn distribusjon.

Departementet støttar anbefalinga frå direktoratet om å utvide avtalen og viser til at det framleis er enkelte førehandsstemmer som kjem for seint fram med ordinær postgang. Løysinga med ein eigen avtale om ekspres-sending sikrar ei trygg og riktig sending av førehandsstemmene. Slik departementet vurderer det, vil det vere formålstenleg å sikre at alle førehandsstemmene som er mottatt den siste veka før valdagen, blir sende på denne måten. Departementet viser til at tidlegare undersøkingar om for seint innkomne førehandsstemmer har vist at éi av årsakene til at førehandsstemmer kjem for seint fram, er feil hos valmedarbeidarane. Departementet understrekar at dersom ikkje ein slik avtale blir utvida, må kommunar få grundig opplæring og informasjon om at det er nødvendig å opprette postboks, i tillegg til rutinar for merking av førehandsstemmer og for tømning av postboksar. Departementet meiner det er større risiko for feil og forseinkingar dersom

førehandsstemmene som er mottatt måndag til onsdag den siste veka før valdagen, blir sende med ordinær postgang.

Departementet foreslår derfor å endre føresegna i valforskrifta § 27 åttande og niande ledd til å gjelde heile den siste veka i førehandsstemmeperioden. Departementet viser til at talet på førehandsstemmer vil vere høgare ved stortingsval enn ved kommunestyre- og fylkestingsval, og at det også derfor kan vere god grunn til å ha meir enn éi opphenting av stemmegivingar denne veka. Departementet viser likevel til at forsendingsavtalen og lokale avtalar om opphenting fungerte godt, og vil derfor ikkje forskriftsfeste eit krav om at kommunane skal bruke forsendingsavtalen eller nærmare krav til tal på sendingar eller opphentingar. Ei tilsvarande endring blir foreslått for sending av stemmer til sametingsval, jf. kapittel 9.1.

6. Digital utsending av valkort

6.1 Gjeldande rett

Det følger av vallova § 2-3 tredje ledd at valkort skal sendast til alle med stemmerett som er innførte i manntalet i kommunen, og som har bustadadresse innanriks, bortsett frå på Svalbard og Jan Mayen. Dei som er busette utanriks, på Svalbard eller på Jan Mayen, får dermed ikkje tilsendt valkort.

Valforskrifta kapittel 5 har nærmare føresegner om produksjon, utforming, utsending og bruk av valkort. Valforskrifta § 23 første ledd angir kva for opplysningar som skal gå fram av valkort som blir sende ut etter vallova § 2-3. I andre ledd i føresegna er det angitt kva for opplysningar som skal gå fram av valkort som stemmemottakaren skriv ut i samband med førehandsstemmer som skal leggst i ein stemmesetelkonvolutt.

6.2 Forsøk med elektronisk utsending av valkort i utvalde kommunar ved kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019

Ved kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019 blei det gjort forsøk med elektronisk utsending av valkort i nokre utvalde kommunar. Departementet fastsette forskrift om forsøk med elektronisk utsendelse av valkort 4. juli 2019. Forskrifta opphøyrde 31. desember 2019. 18 kommunar deltok i forsøket: Bergen, Bodø, Fredrikstad, Færder, Gjøvik, Gloppen, Grimstad, Hamar, Hå, Lillesand, Skien, Skaun, Stjørdal, Tromsø, Ulstein, Vadsø, Vanylven og Vågan.

Alle med stemmerett som var innførte i manntalet i dei utvalde kommunane, og som ikkje stod oppførte som reserverte i registeret over digital kontaklinformasjon og reservasjon, fekk tilgang til valkortet elektronisk.

Personar med stemmerett som dei siste 18 månadene ikkje hadde oppdatert opplysningar om seg sjølve eller stadfesta at opplysningane i registeret over digital kontaklinformasjon og reservasjon var korrekte, fekk tilsendt valkort på papir.

Valkortet blei tilgjengeleg for dei med stemmerett ved innlogging på internettsida til Valdirektoratet. Valkort blei sende elektronisk til den digitale postkassa for dei med stemmerett som hadde oppretta slik postkasse.

På oppdrag frå Valdirektoratet har Opinion gjennomført ei evaluering av forsøket med elektronisk utsending av valkort. Av undersøkinga går det fram at sju av ti som mottok valkort elektronisk, opna det. Det går vidare fram at 55 prosent opna det i Digipost, og at seks av ti las informasjonen på valkortet. 51 prosent brukte valkortet for å stemme. Tre av fire ønsker å få valkortet tilsendt elektronisk ved neste val.

I valgjennomføringsundersøkinga oppgav 73 prosent av kommunane som deltok i forsøket, at veljarar hadde behov for rettleiing og informasjon om det digitale valkortet i vallokalet. Like mange kommunar opplevde stor pågang frå veljarar som hadde spørsmål om det digitale valkortet før valgjennomføringa. Halvparten av kommunane som var med i forsøket, fortalde at dei opplevde kø i vallokalet som direkte følge av at veljarar brukte det digitale valkortet. 68 prosent av alle kommunane i undersøkinga er positive eller svært positive til ordninga med digitale valkort. Berre elleve av kommunane som svarte, er negative eller svært negative til ordninga.

6.3 Vurderinga til vallovutvalet

Vallovutvalet ser positivt på å innføre elektronisk utsending av valkort. Utvalet viser til at elektronisk utsending vil vere i tråd med forvaltningslova § 15 a, som fastslår at digital kommunikasjon skal vere hovudregelen.

6.4 Vurderingar og forslag frå departementet

Departementet har vurdert gjennomføringa av forsøk med elektronisk utsending av valkort i utvalde kommunar. Eit klart fleirtal av kommunane i undersøkinga er positive til ordninga med elektronisk utsending av valkort. Det var fleire årsaker til at departementet valde å gjennomføre forsøket. Ei elektronisk utsending av valkort er i tråd med digitaliseringsrundskrivet, som stiller krav om bruk av digital postkasse for utsending av post til innbyggjarar som har valt digital postkasse, og som ikkje har reservert seg. Utsending av valkort elektronisk i staden for på papir reduserer kostnadene til produksjon og utsending og har miljømessige konsekvensar i form av redusert bruk av papir og distribusjon. Det digitale valkortet kan nå fleire veljarar, og det vil vere lettare tilgjengeleg for blinde og svaksynte enn valkortet på papir, og vil vere i tråd med FN sin konvensjon om rettane til menneske med nedsett funksjonsevne.

Departementet foreslår ei ny føresegn i valforskrifta som fastslår at valkort blir sende elektronisk til alle med stemmerett som er innførte i manntalet, og som er busette innanriks, med unntak av Svalbard og Jan Mayen. Personar med stemmerett som er busette utanriks, på Svalbard eller på Jan Mayen, får dermed heller ikkje tilsendt valkort elektronisk.

Personar med stemmerett som har reservert seg mot elektronisk post i registeret over digital kontakthinformatjon og reservasjon, eller som ikkje har oppdatert eller stadfesta kontakthinformatjon i registeret dei siste 18 månadene, vil framleis motta valkort på papir i posten.

Departementet meiner det er få ulemper med ordninga. Departementet viser til at det er mogleg enkelte veljarar er usikre på om dei har oppretta digital postkasse, eller at dei ikkje er komfortable med å bruke det digitale valkortet i vallokalet. Valgjennomføringsundersøkinga viste at veljarar hadde behov for rettleiing og informasjon om det digitale valkortet, både i vallokalet og på førehand. Departementet meiner dette er naturleg, da det var ei forsøksordning som ikkje alle veljarar hadde kjennskap til på førehand. Departementet understrekar at det ikkje er nødvendig å ha med valkortet for å stemme, berre legitimasjon. Veljarar som er usikre på korleis dei hentar fram valkortet, vil kunne få hjelp i vallokalet av ein valfunksjonær.

Departementet meiner det er mange fordeler ved ordninga, og foreslår å innføre digitale valkort som ei permanent ordning. Som vist i kapittel 11, kan utsending av digitale valkort til alle veljarar føre til ei potensiell innsparing på 14,2 millionar kroner.

Departementet foreslår som følge av forslaget om elektronisk utsending av valkort ei ny føresegn i valforskrifta om kva for opplysningar som skal gå fram på valkort som blir sende ut elektronisk.

7. Krav om stempel ved mottak av stemmer som er gitt utanriks

7.1 Gjeldande rett

Kravet om at stemmesetlar skal stemplast med eit offentleg stempel, blei innført i 2002, jf. Ot.prp. nr. 45 (2001–2002). Det blei da innført eit krav om at stemmesetlar gitt på valtinget, skal stemplast med eit offisielt stempel. Stempelet erstatta bruken av stemmesetelkonvolutt. Kravet om stempel på stemmesetlar gitt i førehandsstemmegivinga innanriks, på Svalbard og på Jan Mayen, blei innført i 2013, jf. Prop. 52 L (2012–2013).

I samband med innføringa av krav til stempel på stemmesetelen i førehandsstemmegivinga foreslo departementet ein regel i valforskrifta § 39 a om at stemmesetlar i stemmesetelkonvolutt som ved ein feil ikkje blei stempla idet stemma blei gitt, skal stemplast av valfunksjonæren når konvolutten blir opna og innhaldet kontrollert. Vallova § 8-4 beskriv nærmare framgangsmåten ved førehandsstemmegivinga. I enkelte tilfelle blir stemmesetelkonvolutt framleis brukt, jf. vallova § 8-4 tredje, fjerde og femte ledd.

Valforskrifta § 27 beskriv nærmare framgangsmåten ved førehandsstemmegivinga. Det er ikkje eit krav at førehandsstemmer som blir gitt utanriks, skal påførast stempel av stemmemottakaren, jf. forskrifta § 27 sjette ledd.

Stemmesetlar skal teljast manuelt i den foreløpige oppteljinga etter vallova §§ 10-4 femte ledd og 10-5, jf. valforskrifta § 37 a. I den endelege oppteljinga kan stemmesetlane teljast enten manuelt eller maskinelt. Også kontrollen ved fylkesvalstyra kan gjerast ved maskinell teljing. Valforskrifta § 40 a stiller krav om at valstyret skal påføre stempel på stemmesetlar som er gitt utanriks, dersom dei skal teljast maskinelt. Bakgrunnen for føreseigna er at den maskinelle teljinga registrerer om stemmesetelen er stempla eller ikkje. Det er ikkje eit vilkår for godkjenning av stemmer som er gitt utanriks, at stemmesetelen har stempel.

7.2 Bakgrunnen for forslaget

Alle stemmesetlar blir ved stortingsval talde maskinelt i kontrollteljinga hos fylkesvalstyra. Det inneber at alle stemmesetlar ved stortingsval må påførast stempel. Ved lokalval blir stemmesetlane talde av kommunane to gonger. Dersom stemmesetlane berre skal teljast for hand, er det ikkje nødvendig med stempel på stemmesetlar med stemmer som er gitt utanriks.

Departementet har fått ein førespurnad frå fylkesvalstyret i Viken, som ønsker ei endring av denne føreseigna. Bakgrunnen er at fylkesvalstyret i Viken opplevde at fleire brevstemmer til fylkestingsvalet var ustempla. Fylkesvalstyret meiner det er sannsynleg at dette er stemmesetlar som skulle vore godkjende. Dei viser til at fleire kommunar i Viken tel manuelt, og at desse kommunane ifølgje føreseigna ikkje skal stemple stemmesetlar med stemmer som er gitt utanriks til kommunestyre- og fylkestingsvalet. Fylkesvalstyret viser til at alle fylka tel stemmesetlane til fylkestingsvalet maskinelt, og meiner dette kan ha ført til at veljarar blir fråtatt stemmeretten.

7.3 Vurderingar og forslag frå departementet

Departementet viser til at behovet for stempel er likt for stemmesetlar til stortingsval og fylkestingsval. Både stemmesetlane til stortingsval og stemmesetlane til fylkestingsval blir talde maskinelt av fylkesvalstyra. Det er derfor nødvendig at kommunane som tar imot stemmene som er gitt utanriks, påfører stempel på desse stemmesetlane både til stortingsvalet og til fylkestingsvalet.

Departementet er einig med fylkesvalstyret i Viken i at det er svært uheldig dersom stemmesetlar blir forkasta på grunn av ein rutinefeil i kommunen. Departementet legg vekt på at så få forhold rundt stemmegivingar og stemmesetlar som mogleg skal føre til at stemmer blir forkasta.

Departementet viser til at føresegnene i §§ 39 a og 40 a sikrar at stemmesetlar som er mottatt i stemmesetelkonvolutt, ikkje blir feilaktig forkasta på grunn av dette. Manglande offentlig stempel var den vanlegaste grunnen til at stemmer blei forkasta ved stortingsvalet i 2017.

Departementet viser til at kommunane behandlar to typar stemmesetlar ved gjennomføringa av kommunestyre- og fylkestingsvalet. Stemmesetlane til kommunestyrevalet blir talde berre i kommunen, medan stemmesetlane til fylkestingsvalet blir kontrolltalde i fylkeskommunen. Departementet vil ikkje tilrå ein eigen rutine berre for fylkestingsvalet, slik at valstyret berre stemplar stemmesetlar til fylkestingsvalet.

Departementet foreslår på bakgrunn av dette at alle stemmesetlar med stemmer som er gitt utanriks, og som manglar stempel, skal stemplast av valstyret, uavhengig av teljemetoden kommunen bruker.

8. Utforminga av stemmesetelen

8.1 Bakgrunnen for forslaget

Departementet har i tildelingsbrevet for 2020 gitt Valdirektoratet i oppdrag å vurdere om det er behov for å gjere endringar i utforminga av stemmesetlane for å gjere dei betre tilpassa maskinell oppteljing (skanning). Valdirektoratet har anbefalt to endringar på stemmesetelen for stortingsval. Direktoratet opplyser om at utforminga av stemmesetelen er ein del av arbeidet med tilgjengelegheit ved val for veljarar med nedsett funksjonsevne, og at dei vil involvere brukarorganisasjonar i det vidare arbeidet. Forslaga nedanfor skal ikkje føre til dårlegare tilgjengelegheit for veljarar med nedsett funksjonsevne.

8.2 Erstatte grå kantlinjer med oransje

Fleire kommunar og fylkeskommunar oppgav at svært mange stemmesetlar måtte verifiserast manuelt under den maskinelle oppteljinga i 2019, jf. kapittel 10.1. Valdirektoratet har gjennomført analysar som viser at ei vanleg årsak til at stemmesetlar måtte verifiserast manuelt, var knytt til bruken av grå kantlinjer i dei felta på stemmesetelen som veljarane kan gjere endringar i. Ved stortingsval gjeld dette felta for renummerering og stryking på kvar side av kandidatnamnet. Direktoratet har gjennomført testar med ulike farger på kantlinjene for å forbetre tolkinga og foreslår at kantlinjene blir endra til oransje, da denne fargen gjer det lettare for tolkingsmotoren å isolere rettingane frå veljarane.

8.3 Felt for partinamn på samisk

Det følger av valforskrifta § 12 at registrerte politiske parti kan velje å føre opp partinamnet på samisk i tillegg til partinamnet på bokmål eller nynorsk. Valdirektoratet opplyser om at kommunane registrerer dette hos trykkeriet og ikkje i valadministrasjonssystemet EVA. Det samiske partinamnet har blitt trykt øvst til venstre på innsida av stemmesetelen.

Valdirektoratet har utvikla ein funksjon i EVA som inneber at partinamnet på bokmål eller nynorsk skal kunne kontrollerast mot partinummet på stemmesetelen ved oppteljing ved bruk av skanning. Å samanlikne partinamn med partinummer gir ein ekstra kontroll av validiteten til stemmesetelen og ei sikrare og meir korrekt oppteljing.

Dersom ein slik kontroll skal utførast lik dagens praksis med trykking av partinamnet på samisk til venstre på innsida av stemmesetelen, vil det føre til at stemmesetlar som også har partinamnet på samisk, må verifiserast manuelt ved skanninga.

Valdirektoratet anbefaler derfor å innføre eit felt for partinamnet på samisk øvst på høgre side av innsida av stemmesetelen. For parti som ikkje oppgir partinamnet på samisk, vil partinamnet på bokmål eller nynorsk bli gjentatt på høgre side av innsida av stemmesetelen. Direktoratet vil sørge for at det samiske partinamnet kan registrerast i valadministrasjonssystemet EVA.

Krav til stemmesetelen ved stortingsval er fastsette i valforskrifta § 19 b. Forslaget til endring medfører inga endring i forskriftsteksten, men det må takast inn nye bilete av stemmesetelen i forskrifta, jf. illustrasjon av innsida av stemmesetelen i kapittel 12.

Endringa vil gjere det enklare å registrere partinamnet på samisk i tillegg til bokmål eller nynorsk. I tillegg vil endringa legge til rette for bruk av funksjonen i EVA for å kontrollere partinamnet på bokmål eller nynorsk med partinummeret på stemmesetelen ved skanning. Rettleiingsteksten, som i dag står øvst på høgre side av innsida av stemmesetelen, blir flytta til botnen av innsida av stemmesetelen. Forslaget inneber ei forenkling for kommunane og har ingen vesentlege konsekvensar for veljarane.

9. Endringar i forskrift om valg til Sametinget

9.1 Sending av førehandsstemmer

9.1.1 Gjeldande rett

Førehandsstemmegivinga til sametingsvalet kan gå føre seg til og med siste fredag før valdagen, jf. forskrift om valg til Sametinget, jf. vallova § 8-1 første ledd. Det er ikkje fastsett noko klokkeslett for når stemmegivinga må avsluttast denne dagen. Fristen for når førehandsstemmer må vere komne inn til valstyret for å bli godkjende og talde med i valoppgjeret, blei flytta frå kl. 21 på valdagen til kl. 17 dagen etter valdagen ved ei forskriftsendring i 2017, jf. forskrift om valg til Sametinget § 56 bokstav g. Bakgrunnen for dette var vedtakinga av ny postlov, som medførte at Posten ikkje lenger har leveringsplikt på laurdagar. For nærmare omtale av endringane i postlova og konsekvensane det har for sending av førehandsstemmer, sjå kapittel 5.

9.1.2 Vurderinga til departementet

I kapittel 5 foreslår departementet at førehandsstemmer skal sendast på ein raskare måte enn med vanleg brevpost den siste veka i førehandsstemmeperioden. Dette sikrar at så mange førehandsstemmer som mogleg kjem fram til kommunane innan fristen for godkjenning. Departementet foreslår ei tilsvarande endring i forskrift om valg til Sametinget § 43 åttande og niande ledd.

9.2 Refusjon av kostnader for oppteljing

9.2.1 Gjeldande rett

Forskrift om valg til Sametinget har i § 86 ei føresegn om utgifter til sametingsvalet. Av første ledd i føresegna følger det at utgiftene til oppteljingsvalstyra blir dekte av statskassa med 28 kroner per registrert i valmanntalet i valkretsen. I tillegg blir utgiftene til Sametingets valnemnd for gjeremål etter samelova og forskrift om valg til Sametinget dekte, jf. andre ledd i føresegna.

9.2.2 Vurderinga til vallovutvalet

Utvalet meiner at oppteljingsvalstyra i større grad bør få dekt utgiftene sine ved val.

9.2.3 Vurderinga til departementet

Storleiken på utgiftene til oppteljingsvalstyret som blir dekte av statskassa, blei sist auka i 2008, frå 25 til 28 kroner. Departementet foreslår at utgiftene som blir dekte, bør aukast i samsvar med

konsumprisindeksen til 36 kroner per registrert i valmanntalet i valkretsen. Ei justering av beløpet bør i framtida vurderast før kvart sametingsval.

9.3 Rett til assistanse ved stemmegiving

9.3.1 Gjeldande rett

Forskrift om valg til Sametinget har tilsvarande føresegnar som vallova om assistanse ved stemmegivinga for veljarar med alvorleg fysisk og psykisk funksjonsnedsetting. Forskrifta § 43 om framgangsmåten ved førehandsstemmegivinga viser til at vallova § 8-4 åttande ledd gjeld tilsvarande. Forskrifta har i § 50 fjerde ledd ei føresegn som er identisk med vallova § 9-5 femte ledd.

9.3.2 Vurderinga til departementet

I kapittel 3 foreslår departementet å oppheve kravet om at veljarar med alvorleg psykisk eller fysisk funksjonsnedsetting må ha med seg ein representant frå dei valansvarlege inn i stemmeavlukket. Desse veljarane vil etter forslaget kunne få assistanse av ein eigen utpeikt hjelpar. Departementet meiner at dei same reglane for assistanse for veljarar som på grunn av psykisk og fysisk funksjonsnedsetting ikkje kan stemme aleine, bør gjelde ved sametingsval, og foreslår ei tilsvarande endring i forskrift om valg til Sametinget § 50 fjerde ledd.

10. Kommunestyre- og fylkestingsvalet 2019

10.1 Evaluering av valgjennomføringa

10.1.1 Innleiing

På oppdrag frå departementet har Oslo Economics gjennomført ei evaluering av Valdirektoratets tenester til kommunar og fylkeskommunar ved kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019. Oslo Economics har samtidig gjennomført ei undersøking som samlar inn informasjon og statistikk om den praktiske gjennomføringa i kommunane og fylkeskommunane (valgjennomføringsundersøkinga). Formålet med denne undersøkinga er mellom anna å få tidsseriedata for korleis kommunane gjennomfører valet. Funna blir også brukte som innspel til eventuelle forslag til endringar i regelverket på valområdet. Formålet med evalueringa er også å belyse om Valdirektoratet har løyst oppgåvene sine på ein formålstenleg måte, og å få kartlagt korleis kommunane vurderer tenestene direktoratet leverer til dei. Evalueringa gjeld bruken av valadministrasjonssystemet EVA, opplæring av valansvarlege, brukarstøtte til kommunar og fylkeskommunar og informasjonsarbeidet til Valdirektoratet. Rapportane frå begge undersøkingane finst på nettsidene til departementet².

10.1.2 Stor tilfredsheit med tenestene til Valdirektoratet

Evalueringa viser at over 90 prosent av kommunane er fornøgde eller svært fornøgde med tenestene Valdirektoratet har levert før og under gjennomføringa av valet. Den samla tilfredsheitsscoren for alle tenestene og løysingane er 4,3 på ein skala frå 1 til 5.

EVA Admin, som er ein del av valadministrasjonssystemet EVA, får særleg høg score. Systemet blir brukt til ei rekke oppgåver i den administrative gjennomføringa av valet (grunnlagsdata, listeforslag, manntal, mottak av førehandsstemmer, elektronisk avkryssing på valdagen, valoppgjør etc.). Respondentane i undersøkinga gir EVA Admin ein score på 5,4 på ein skala frå 1 til 6.

² <https://www.regjeringen.no/id2686454/>

Eit stort fleirtal av respondentane oppgir at kvaliteten på tenestene til Valdirektoratet har blitt betre sidan det førre valet. Kommunane gir mellom anna ein høgare score for opplæringa i 2019 enn ved evalueringa av stortingsvalet i 2017.

Evalueringa viser at tilfredsheita når det gjeld EVA Skanning, har gått noko ned samanlikna med evalueringa i 2017. EVA Skanning er programvara som blir brukt til gjennomføring av maskinell oppteljing. Fleire kommunar gav tilbakemelding om at dei meiner tolkingsmotoren i løysinga bør forbetrast. Kommunane opplevde at fleire stemmesetlar enn forventa måtte tolkast manuelt av ein valmedarbeidar i staden for at tolkingsmotoren gjorde dette. Mange kommunar gav også tilbakemelding om at programvara ikkje var tilstrekkeleg testa og kvalitetssikra i direktoratet.

10.1.3 Funn frå valgjenomføringsundersøkinga

Valgjenomføringsundersøkinga gir departementet nyttige data om korleis kommunane gjennomfører valet lokalt. Spørsmåla i denne undersøkinga er ikkje knytte til tenestene til Valdirektoratet, men dreier seg om lokal organisering av valet og andre praktiske spørsmål.

I 2019 blei kommunane stilt spørsmål mellom anna om avtalen med sending av førehandsstemmer (jf. kapittel 5), digitale valkort (jf. kapittel 6), kommunesamanslåing og manuell oppteljing av stemmesetlar. Erfaringa med bruk av digitale valkort er omtalt i kapittel 6.

Sending av førehandsstemmer

Nesten alle kommunane var fornøgde med bruken av avtalen Valdirektoratet inngjekk med Bring om ekspress-sending av førehandsstemmer.

Kommunesamanslåing

Kommunane blei i undersøkinga spurde om samarbeidet om valgjenomføringa mellom kommunar som skal slå seg saman, fungerte bra. Det var berre tre kommunar som svarte at samarbeidet var dårleg eller svært dårleg. Det var derimot elleve kommunar som svarte at samanslåinga skapte store eller svært store utfordringar. Dei peikte da på at valorganisasjonane hadde ulik kultur og ulike rutinar, og at det var store avstandar og mange vallokale.

Manuell foreløpig oppteljing av stemmesetlar

24 prosent av kommunane som svarte på undersøkinga, oppgir at manuell oppteljing har vore utfordrande å innfri. Fleire store kommunar er representerte i denne kategorien. Dei trekker fram at det krev betydelege menneskelege ressursar, tid og plass. Enkelte kommunar meiner i tillegg at manuell teljing bidrar til mistillit til valsystemet fordi det alltid vil vere til dels betydelege avvik mellom manuell og maskinell teljing. Samtidig svarer 74 prosent av kommunane at dette kravet ikkje var utfordrande å innfri.

10.1.4 Oppfølging av evalueringane

Departementet gav Valdirektoratet i tildelingsbrevet for 2020 i oppdrag å følge opp evalueringa av gjennomføringa av kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019 innanfor alle tenestemråda til direktoratet. Forslag til oppfølging av evalueringa blei sende til departementet i februar 2020. Direktoratet har gått igjennom alle evalueringane og vurdert dei opp mot dei aktuelle tenestene. Direktoratet opplyser om at dei vil prioritere å forbetre programvara for skanning av stemmesetlar, større sikkerheit i dataløysingane og vidareutvikling av informasjonstiltak.

10.2 Tiltaksplan for å auke motstandsdyktigheita mot utanlandsk påverknad

Regjeringa arbeider kontinuerleg med å vareta og styrke sikkerheita i valgjenomføringa.

Regjeringa oppretta i forkant av kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019 ei breitt samansett arbeidsgruppe med mandat til å utarbeide ein tiltaksplan for å styrke motstandsdyktigheita mot påverknadskampanjar og hybride truslar mot valgjennomføringa. Arbeidsgruppa blei leia av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og hadde representantar frå Forsvarsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Utanriksdepartementet, Valdirektoratet, Politiets sikkerheitsteneste (PST), Nasjonal sikkerheitsmyndigheit (NSM), Direktoratet for samfunnstryggleik og beredskap (DSB), Etterretningstenesta (E-tenesta) og Medietilsynet.

Regjeringa lanserte i juni 2019 ein tiltaksplan med ti tiltak som skulle styrke motstandsdyktigheita mot slike truslar i valgjennomføringa.³ Planen blei utarbeidd med utgangspunkt i det gjeldande trusselbiletet.

Blant tiltaka var utlysinga av eit forskingsoppdrag om kartlegging av utanlandsk informasjonspåverknad under valet. Kommunal- og moderniseringsdepartementet inngjekk kontrakt med SINTEF, som leverte rapporten i november 2019. SINTEF baserte undersøkingane sine på opne kjelder og gjennomførte ein systematisk analyse av nokre utvalde digitale plattformer. Rapporten viser at dei ikkje fann nokon klare teikn til utanlandsk påverknad ved kommunestyre- og fylkestingsvalet på dei utvalde plattformene.⁴

Eit anna tiltak som blei gjennomført, var ein kampanje frå Medietilsynet om korleis befolkninga kan avdekke falske nyheiter, og ein kvalitativ studie av politisk påverknad av førstegongsveljarar på sosiale medium.⁵ I tillegg blei det sendt ut ein brosjyre til alle listekandidatar ved kommunestyre- og fylkestingsvalet i juli 2019. Brosjyren gav konkrete tips for å unngå påverknad og hindre at informasjon kjem på avvegar. Brosjyren blei utarbeidd av NSM, Etterretningstenesta og PST, og var ein revidert versjon av brosjyren som blei send ut ved stortingsvalet i 2017.

Arbeidet for å vareta og styrke sikkerheita i valgjennomføringa blir vidareført fram mot stortings- og sametingsvalet i 2021. Deltakarane i arbeidsgruppa opplever at den tverrdepartementale dialogen er styrkt, og at vi no er betre rusta til å kunne bidra til ein meir koordinert respons dersom uønskte hendingar skulle inntreffe. Arbeidsgruppa er vidareført med eit revidert mandat, og vil jobbe vidare for å styrke sikkerheita mot samansette truslar fram mot stortingsvalet i 2021. Gruppa vil foreslå nye tiltak dersom det er behov for det.

11. Økonomiske og administrative konsekvensar

Ombodsplikt ved stortingsval

Forslaget i kapittel 2 om endring av ombodsplikta ved stortingsval inneber ikkje økonomiske eller administrative konsekvensar av vesentleg grad.

Rett til assistanse ved stemmegiving

Forslaget i kapittel 3 om endringar i føresegnene om assistanse ved stemmegiving for veljarar med alvorleg psykisk eller fysisk funksjonsnedsetting vil krevje grundig opplæring frå både Valdirektoratet og kommunane. Valdirektoratet må gjennom opplærings- og informasjonsarbeidet sørge for at veljarane og kommunane har kunnskap om retten til assistanse for denne veljargruppa. Kommunane

³ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ti-tiltak-for-hindre-uonsket-pavirkning-i-valggjennomforingen/id2661220/>

⁴ Grøtan, Tor Olav m.fl. (2019): På leting etter utenlandsk informasjonspåvirkning. En analyse av det norske kommunestyre- og fylkestingsvalget 2019. SINTEF-rapport 2019:01292. <https://www.regjeringen.no/id2686450/> på oppdrag frå Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

⁵ Medietilsynet (2019): Til felles kamp mot falske nyheter. <https://medietilsynet.no/om/aktuelt-2019/felles-kamp-mot-falske-nyheter/>

må sørge for at alle stemmestyrer får informasjon og opplæring i den nye regelen. Forslaget har ingen økonomiske konsekvenser.

Oversending av materiell frå kommunen til fylkeskommunen

Departementet foreslår i kapittel 4 å oppheve føresegna om at valkort frå førehandsstemmegivinga skal oversendast frå kommunane til fylkeskommunane. Forslaget har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser.

Sending av førehandsstemmer

Valdirektoratet vil som i 2019 utlyse ein avtale for sending av førehandsstemmer som alle kommunar kan nytte seg av. Forslaget i kapittel 5 om at alle førehandsstemmer som er mottatt den siste veka før valet, skal sendast på ein raskare måte enn med ordinær brevpost, inneber at kommunane må nytte seg av avtalen Valdirektoratet inngår, eller på annan måte sørge for at stemmene kjem fram innan fristen. Forslaget inneber at kommunane ikkje må betale for sendingane i form av porto den siste veka før valdagen.

Endringa vil føre til betydeleg auka kostnader samanlikna med valet i 2019. Valdirektoratet har oppgitt at kostnadene for ordninga i 2019 var 1 770 570 kroner. Dersom ordninga blir utvida til å gjelde heile veka før valdagen, har Valdirektoratet anslått kostnadene til om lag 4 600 000 kroner. Dette beløpet tar høgde for meir enn éi opphenting av førehandsstemmer per kommune.

Direktoratets anslag for kostnader til sending av førehandsstemmer til sametingsvalet varierer frå om lag 25 000 til 75 000 kroner, avhengig av omfang og kvar stemmene skal til og frå. Det var i 2017 i underkant av 5 900 førehandsstemmer. Berre nokre av desse blei sende vidare til andre kommunar, og berre nokre av desse igjen blei sende den siste veka i førehandsstemmeperioden. Det vil også vere mogleg å pakke desse stemmene saman med stemmene til stortingsvalet, noko som vil kunne gjere kostnadene lågare.

Digital utsending av valkort

For forslaget i kapittel 6 om digital utsending av valkort har Valdirektoratet tatt utgangspunkt i tre millionar personar med stemmerett ved stortingsvalet i 2021. Det er tatt høgde for at 500 000 veljarar har reservert seg mot offentleg digital kommunikasjon, noko som inneber at dei får valkortet tilsendt på papir. Direktoratet har sendt departementet eit overslag som viser at utsending av digitale valkort til alle veljarar kan føre til ei potensiell innsparing på 14,2 millionar kroner.

Departementet overtok ansvaret for produksjon og utsending av valkort i forkant av kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2015, jf. Prop. 83 L (2014–2015). Det innebar ei innsparing for kommunane på 18 millionar kroner, som blei trekt frå rammetilskotet til kommunane. Departementet viser til at kostnaden ved digital utsending av valkort er lågare enn ved utsending av papirvalkort. Dette frigjer midlar til å dekke heile meirkostnaden for sending av førehandsstemmer innanfor dagens budsjetttrammer.

Krav om stempel ved mottak av stemmesetlar med stemmer som er gitt utanriks

Departementet foreslår i kapittel 7 at alle stemmesetlar med stemmer som er gitt utanriks, skal påførast stempel. Forslaget vil kunne føre til at færre stemmesetlar blir feilaktig forkasta. Valdirektoratet må gjennom opplæringa sørge for at alle kommunane er informerte om denne endringa. Forslaget har ingen økonomiske konsekvenser.

Utforminga av stemmesetelen

Forslaget i kapittel 8 om endringar på stemmesetelen er ei av kjerneoppgåvene til Valdirektoratet og blir gjennomført som ein del av utviklingsarbeidet som skjer mellom kvart val. Forslaget inneber ei forenkling for kommunane og har ingen vesentlege konsekvensar for veljarane.

Endringar i forskrift om valg til Sametinget

Departementet foreslår i kapittel 19 å auke refusjonsbeløpet til oppteljingsvalstyra for sametingsvalet. Totalt er 18 103 personar skrivne inn i valmanntalet per 30. juni 19. Ein auke frå 28 kroner til 36 kroner per registrert i manntalet vil medføre ein meirkostnad på 144 824 kroner. Kostnaden kan dekkast innanfor dei gjeldande rammene til departementet.

12. Forslag til lov- og forskriftsendringar

Forslag til endringar i vallova

I lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre blir desse endringane gjorde:

§ 3-2 første ledd bokstav c skal lyde:

c) den som har avgitt skriftlig erklæring om at vedkommende ikke ønsker å stå på den aktuelle valglisten.

§ 8-4 åttande ledd skal lyde:

(8) En velger som på grunn av psykisk eller fysisk funksjonsnedsettelse ikke kan stemme alene, kan etter eget ønske få hjelp av en stemmemottaker eller en annen person som velgeren selv peker ut. Stemmemottaker skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt.

§ 9-5 femte ledd skal lyde:

(5) En velger som på grunn av psykisk eller fysisk funksjonsnedsettelse ikke kan stemme alene, kan etter eget ønske få hjelp av en stemmemottaker eller en annen person som velgeren selv peker ut. Stemmemottaker skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt.

§ 9-5 sjette ledd skal lyde:

(6) Hvis et stemmestyremedlem eller en valgfunksjonær på valgtinget mener at velgeren ikke oppfyller kravene til å motta hjelp etter femte ledd første punktum, avgjør stemmestyret om velgeren oppfyller kravene.

Noverande sjette ledd blir nytt sjuande ledd.

§ 10-8 første ledd bokstav c blir oppheva. Noverande første ledd bokstav d blir første ledd bokstav c. Noverande første ledd bokstav e blir første ledd bokstav d. Noverande første ledd bokstav f blir første ledd bokstav e.

Forslag til endringer i valforskrifta

I forskrift 2. januar 2003 nr. 5 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre blir desse endringane gjorde:

§ 19b sjette ledd skal lyde:

(6) Stemmeseddelen skal ha forskutt falsing. Etter falsing skal størrelsen på stemmeseddelen være bredde 150 x høyde 203 millimeter. Den skal være trykket på 90 gram ubestrøket hvitt papir.

Stemmeseddelen innside skal se slik ut:

Navn på partiliste Stortingsvalget 20xx i valgdistrikt		Navn på partiliste Stortingsvalget 20xx i valgdistrikt	
Nr	Stryk	Nr	Stryk
1. ☐ Olivia Halvorsen f. 1990	☐	16. ☐ Bib Liotek f. 1990	☐
2. ☐ Kaj Varansen f. 1990	☐	17. ☐ Under Stell f. 1990	☐
3. ☐ Kristian Hansen f. 1990	☐	18. ☐ Siri Karlson f. 1991	☐
4. ☐ Sati Riksen f. 1990	☐	19. ☐ Tor Kristiansen f. 1927	☐
5. ☐ Kjell Tring f. 1990	☐	20. ☐ Anders Eriksen f. 1999	☐
6. ☐ Guri Malla f. 1990	☐	21. ☐ Helle Larsen f. 2001	☐
7. ☐ Lire Kasse f. 1990	☐	22. ☐ Nette Kristensen f. 2007	☐
8. ☐ Andrea Jensen f. 1990	☐	23. ☐ Labbe Tuss f. 1987	☐
9. ☐ Maren Henriksen f. 1990	☐	24. ☐ Stein Galle f. 2005	☐
10. ☐ Vidar Lund f. 1990	☐	25. ☐ Mysild Bergsprekken f. 2009	☐
11. ☐ Ake Brett f. 1990	☐		
12. ☐ Kari Krigsmann f. 1990	☐		
13. ☐ Turn Us f. 1990	☐		
14. ☐ Ting Og Tang f. 1990	☐		
15. ☐ Per Son f. 1990	☐		

8100010101000007100697 99699999

• Se veiledning på baksiden • Brett stemmeseddel med farget side ut

VEILEDNING

Vil du endre på stemmeseddelen kan du:

- **Endre rekkefølge på kandidater**
Det gjør du ved å sette ønsket nummer i ruten FORAN navnet til kandidaten. Du kan endre rekkefølgen på så mange kandidater du vil.

Nr		Stryk
13.	10 Eva Påveiopp Oslo, f. 1958	☐

- **Stryke kandidater**
Det gjør du ved å sette kryss i ruten BAK kandidatnavnet. Du kan stryke så mange kandidater du vil.

Nr		Stryk
2.	☐ Sture Påveiut Oslo, f. 1958	☒

Andre måter å endre på vil ikke telle ved valgoppgjøret.
Bruk svart eller blå penn. Skriv tydelig.

Stempelfelt

BRETT DENNE SIDEN UT

BRETT HER

Ny § 22a skal lyde:

§ 22a Elektronisk utsendelse av valgkort

(1) Valgkort skal gjøres elektronisk tilgjengelig for alle stemmeberettigede nevnt i valgloven § 2-3 tredje ledd og som ikke står oppført som reservert i register over digital kontaktinformasjon og reservasjon. Dersom opplysninger om den enkelte stemmeberettigede i register over digital kontaktinformasjon og reservasjon ikke har blitt oppdatert eller bekreftet at de er korrekte de siste 18 månedene, skal opplysningene ikke brukes til elektronisk utsendelse av valgkort.

(2) Valgkort skal gjøres tilgjengelig for de stemmeberettigede ved innlogging på Valgdirektoratets internettside. Valgkort skal sendes til digital postkasse dersom den stemmeberettigede har opprettet slik postkasse.

Ny § 22b skal lyde:

§ 22b Utforming av valgkort som sendes elektronisk

(1) Følgende opplysninger skal framgå av valgkort som blir sendt elektronisk:

- Hvilket valg og år det gjelder for,
- Velgerens navn, adresse og fødselsår,
- Navn på den kommunen velgeren er manntallsført i,
- Krets, rode, side, linje, manntallsnummer, kommunenummer og
- Adresse og åpningstid til valglokalet på valgdagen(e)

(2) På valgkortet skal det opplyses om at velger må vise legitimasjon for å få avgi stemme. På valgkortet er det i tillegg et felt på 150 tegn hvor valgstyret kan bestemme at også annen informasjon skal påføres.

§ 23 skal lyde:

§ 23 Utforming av valgkort *på papir*

(1) Følgende opplysninger skal fremgå av valgkort som blir sendt ut etter valgloven § 2-3:

- a) hvilket valg og år det gjelder for,
- b) velgers navn, adresse og fødselsår,
- c) navn og adresse til valgstyret i den kommunen velgeren er manntallsført,
- d) krets, råde, side, linje, manntallsnummer og kommunenummer,
- e) adresse og åpningstid til valglokalet på valgdagen(e) og felt hvor stemmemottaker skal påføre tid og sted for stemmegivningen samt signere for stemmemottaket.

På valgkortet skal det opplyses om at velger må vise legitimasjon for å avgi stemme. På valgkortets bakside påføres generell informasjon om valget. På valgkortet er det i tillegg et felt på 150 tegn hvor valgstyret kan bestemme at også annen informasjon skal påføres.

(2) Valgkort som stemmemottaker skriver ut til velgeren i forbindelse med forhåndsstemmegivningen når stemmen skal legges i en stemmesedelkonvolutt, skal inneholde følgende opplysninger:

- a) hvilket valg og år det gjelder for,
- b) informasjon som entydig identifiserer velgeren,
- c) navn og adresse til valgstyret i den kommunen velgeren er manntallsført og
- d) tid og sted for stemmegivningen samt stemmemottakerens signatur.

(3) Navn og adresse til valgstyret i den kommunen velgeren er manntallsført samt opplysninger som identifiserer velgeren (unntatt velgerens fødselsnummer og adresse) skal være synlige i vinduet på omslagskonvolutten. Andre opplysninger skal ikke være synlige i vinduet på konvolutten.

§ 27 åttande ledd skal lyde:

(8) Den nest siste uken av forhåndsstemmeperioden skal forhåndsstemmegivningene sendes videre til velgerens hjemkommune hver dag. Ved fremsendelsen av omslagskonvoluttene skal det benyttes forsendelseskonvolutter.

§ 27 nytt niande ledd skal lyde:

(9) Den siste uken før valgdagen skal forhåndsstemmegivningene ikke sendes som brevpост. Forhåndsstemmegivninger mottatt denne uken skal sendes på en måte som sikrer at stemmegivningene kommer inn til valgstyret innen kl. 17 dagen etter valgdagen.

§ 40a skal lyde:

Valgstyret skal påføre stempel på stemmesedler avgitt *utenriks*.

Forslag til endringer i forskrift om valg til Sametinget

I forskrift 19. desember 2008 nr. 1480 om valg til Sametinget blir disse endringane gjorde:

§ 43 åttande ledd skal lyde:

(8) Den nest siste uken av forhåndsstemmeperioden skal forhåndsstemmegivningene sendes videre til velgerens hjemkommune hver dag. Ved fremsendelsen av omslagskonvoluttene skal det benyttes forsendelseskonvolutter.

§ 43 niande ledd skal lyde:

(9) Den siste uken før valgdagen skal forhåndsstemmegivningene ikke sendes som brevpost. Forhåndsstemmegivninger mottatt denne uken skal sendes på en måte som sikrer at stemmegivningene kommer inn til samevalgstyret innen kl. 17 dagen etter valgdagen.

§ 50 fjerde ledd skal lyde:

(4) En velger som på grunn av psykisk eller fysisk funksjonsnedsettelse ikke kan stemme alene, kan etter eget ønske få hjelp av en stemmemottaker eller en annen person som velgeren selv peker ut. Stemmemottaker skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt.

§ 86 første ledd skal lyde:

(1) Statskassen dekker utgiftene til opptellingsvalgstyrene med kr 36 per registrert i valgmanntallene i valgkretsen.